

Przez wiele lat po wojnie karkonoscy artyści nie znaleźli odważnego wydawcę, który mógłby zaprezentować ich dzieła w formie widokówek. Tylko od czasu, do czasu pojawiały się w kioskach i na stoiskach z pamiątkami pojedyncze reprodukcje starych rycin lub nieliczne artystyczne widokówki wydane własnym sumptem przez artystów, bądź były one sponsorowane przez instytucje kultury. Warto chyba wrócić do dobrej tradycji.

Karpacz, październik 2005 r. R. R.

Bibliografia

- Jackowski J. , *Pierwsza Wystawa Kart Poczтовых w Warszawie w 1900 roku, Filokartysta*, 1996nr3/5/.
- Z. Kulik, *Najstarsze przesyłki ze Śnieżki, „Karkonosze“*, nr4/104 1986.
- Konieczny A. , *Na tropie stuletnich widokówek Śląska, Filokartysta 1997*, nr 4 /10/,s.15.
- Łuczyński R. M. , *Max Leipelt i jego wydawnictwo*, w: *Łuczyński R. M. , Tropami śląskie go dziedzictwa*, Wrocław 2000, s. 83-85
- Konieczny A. , *Na tropie stuletnich widokówek Śląska, Filokartysta 1997*, nr 4 /10/, s.15.
- Łukaszewicz P. , Kozak A. , *Obrazy natury. Adolf Dressler i pejzażyści śląscy drugiej połowy wieku XIX*, Wrocław 1997, s.119.
- *Wokół wielkiej góry, katalog z wystawą*, red. Janina Hobgarska, Joanna Mielech, BWA Jelenia Góra 2000, s.198.
- Łukaszewicz P., *Śnieżka jako źródło inspiracji niemieckich artystów XIX i XX wieku*, w: *Wokół wielkiej góry, katalog z wystawą*, red. Janina Hobgarska, Joanna Mielech, BWA Jelenia Góra 2000, s.54.
- Łukaszewicz P., *Śnieżka jako źródło inspiracji niemieckich artystów XIX i XX wieku*, w: *Wokół wielkiej góry, katalog z wystawą*, red. Janina Hobgarska, Joanna Mielech, BWA Jelenia Góra 2000, s.54.
- Łukaszewicz P., Kozak A., *Obrazy natury. Adolf Dressler i pejzażyści śląscy drugiej połowy wieku XIX*, Wrocław 1997, s.

Na str. 1: Widok na Śnieżkę. Pocztownka z 1906 r.
Wystawa wsparta finansowo przez PKO BANK POLSKI

ARTYSTYCZNE WIZJE GÓR WYSLANE KARKONOSZE

RYSZARD RZEPCZYŃSKI

Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu

Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego
www.muzeumsportu.neostrada.pl e-mail: muzeumsportu@neostrada.pl
58-540 Karpacz, ul. Kopernika 2, tel./fax (075) 76 19 652

MUZEUM SPORTU I TURYSTYKI
Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego

Karpacz październik – grudzień 2005

Artystyczne Wizje Gór

WYŚLANE KARKONOSZE

w wydawnictwach pocztówkowych karkonoskich twórców

Pocztówka, najczęściej kupowana pamiątka. Pełno ich w każdym kiosku, stoisku. Zakłęty fragment krajobrazu na wielokrotnie powielonym zdjęciu. Wysłana do najbliższych naszemu sercu osób jest przekazem naszej pamięci, chęcią podzielenia się emocjami i przeżyciami związanymi z pobytem w miejscach, które urzekły nas swoim czarem, magią...

6 grudnia członkowie redakcji „Słowa Polskiego” Jan Karłowicz, Adam Antoni Kryński, Władysław Niedźwiecki, Wacława Taczanowski z 296 nadesłanych propozycji na nazwę dla karty korespondencyjnej wybrali pięć i publiczność oddając głosy na kartkach pocztowych wybrało nazwę „pocztówka” jako najlepszą spośród prezentowanych. A proponowano takie określenia jak: -“otwartka”, -“liścik”, -“listówka”, -“pisanka”.

Wszystko to działo się w ramach I Wystawy Kart Poczтовых w Warszawie w roku 1900. Jej historia sięga 1.10.1869 roku, kiedy to po raz pierwszy dopuszczono do obiegu kartę pocztową. Do 1905 roku jedna jej strona była w całości zarezerwowana wyłącznie na adres. Sprytny właściciel karkonoskiego schroniska Fryderyk Sommer zaczął w roku 1873 na adresowej stronie kart przybijać stempel z widokiem swojego obiektu na szczycie Śnieżki, reklamując najwyżej położony w Sudetach obiekt hotelarsko-gastronomiczny. W ten sposób powstała pierwsza krajowa widokówka. Agencja pocztowa na Śnieżce została otwarta 22 maja 1872 roku co stało odnotowane w Dzienniku Urzędowym Poczty Niemieckiej. W roku 1873 nadano ze szczytu Śnieżki ponad 9000 kart pocztowych i 1000 przesyłek, rok później wysłano ponad 10 000 kart pocztowych i ponad 700 przesyłek. W roku 1880, kiedy to agencja była czynna przez 39 dni, nadano w niej 10557 przesyłek i 1161 telegramów a w następnych latach odpowiednio: w 1887-45.379, w 1888-59.427, w 1889-35.000/zła pogoda/, w 1896-61.614, w 1897-116.558 przesyłek.

W roku 1900 na Śnieżce sprzedawano dziennie około 2000 widokówek. Czasopismo Der Postkarten-Sammler w latach 1896-1897 opublikowało zestawienia znanych redakcji widokówek. Wynika z niego, że do marca 1897 roku wydano widokówki dla 157 miejscowości i zabytków Śląska w 898 wzorach. Najwięcej dotyczyło Wrocławia, ponieważ było ich aż 163. Nie uwzględniono w tym zestawieniu pewnego karkonoskiego wydawnictwa.

W 1884 została założona w Cieplicach przy obecnym Placu Piastowskim firma Maxa Leipelta. Na początek właściciel sprzedawał nie tylko artykuły turystyczne i pamiątki, a również widokówki. Wydawano je w wielkich nakładach. Reagowano na bieżąco na aktualne wydarzenia, które przedstawiano w formie widokówkowej. Cena ich nie była wygórowana i wynosiła około 10 fenigów za sztukę. Do połowy 1897 wydawnictwo Max'a Leipelta wydało ponad 200 widokówek. Oprócz charakterystycznych widoków z Karkonoszy i najbliższych okolic również na widokówkach znalazły się reprodukcje dzieł słynnych ówczesnych artystów między innymi Carla Ernsta Morgensterna. W roku 1909 wydano między innymi całą serię kolorowych kartek poświęconych Duchowi Gór według akwrel drezdeńskiego artysty Fr. Rowlanda, również wtedy ukazały się dwie serie kolorowych widokówek z kwiatami i roślinami Karkonoszy.

Pierwsze widokówki były wykonywane techniką graficzną, kolorowe lub czarno-białe lito lub chromolitografie rzadko wśród nich zdarzały się staloryty lub miedzioryty. W roku 1879 pojawiły się pierwsze techniki reprodukcyjne. Pierwszy był światłodruk, a od roku 1900 zaczęto używać autochromie i autotypię, a cztery lata później wprowadzono technikę offsetową.

Za króla karkonoskiego malarskich widokówek uznawano Carl Ernst Morgenstern. Urodził się on 14.09.1847 roku w Monachium. Pierwsze nauki pobierał u swojego ojca Christiana i monachyjskiego miniaturzysty Carla Restallino. Pierwsza wystawę miał w Monachium w roku 1869. Przez następne lata wiele podróżował oraz kształcił się pod okiem przyjaciół i uczniów ojca. W wieku 37 lat objął we wrocławskiej Szkole Sztuki Klasą Malarstwa Krajobrazowego, a trzy lata później otrzymał tytuł profesora. Od końca lat osiemdziesiątych XIX wieku wraz z uczniami odwiedza Karkonosze: Wilcza Porębę, Podgórzyn, Przesiekę, Karpacz, Szklarską Porębę a od lat 90-tych wyrusza również w wyższe partie gór. Od roku 1899 zasiadał w zarządzie Śląskiego Towarzystwa Artystycznego /Schlesischer Kunstverein/. Na postawie studiów wykonanych w plenerze tworzył w pracowni w domu na Wilczej Porębie duże prace malarskie. Wykorzystywał w nich efekty niezwykłej gry światła zamkniętego w górskim pejzażu. Szeroki rozgłos zyskał dzięki serią prac reprodukowanych na coraz bardziej wówczas popularnych widokówkach. Powielano w tysiącach egzemplarzy nie tylko jego olejne obrazy a również specjalnie wykonywane w tym celu akwarele. Widokówki zaczęły wtedy pełnić rolę podobną do tej jaką wcześniej odegrały ryciny i litografie „grupy kowarskiej”. Po przejściu na emeryturę przenosi się na stałe do swojego domu na Wilczej Porębie, który w testamentie przeznaczył na potrzeby śląskich artystów. Zmarł 9.09. 1928 roku w Karpaczu. Dzieła artystów, którzy przebywali na plenerach malarskich organizowanych w domu Carla Ernsta Morgensterna udostępniali swoje dzieła wydawnictwom pocztówkowym. Wśród nich znaleźli się między innymi F. A. Schmidt, H. G. unther.

Firma Maxa Leipelta wydaje na pocztówkach nie tylko dzieła Carl Ernst Morgensterna, ale również Paula Linke'go. Urodził się on 29 czerwca 1844 roku we Wrocławiu. W latach 1869-1872 studiował malarstwo na Akademii Berlińskiej. Kształcił się początkowo w rzemiośle ślusarskim i wykonywał ten zawód w Berlinie. Od 1869 roku studiuje w Akademii Berlińskiej pod kierunkiem Ferdynanda Bellermanna. Po ukończeniu nauki wrócił do Wrocławia, gdzie zarabiał głównie jako portrecista. Był on rówieśnikiem C. E. Morgensterna nie związanym z jego szkołą. Odbił wiele podróży do Włoch, na Bliski Wschód, Egiptu, Palestyny, Syrii oraz na dłuższy czas osiedlił się w Tyrolu. Oprócz malarstwa sztalugowego zajmował się malarstwem ściennym, pejzażowym, wykonywał adresy i dyplomy. Już od roku 1871 przyjeżdża w Karkonosze. Tworzy oprócz pejzaży również malowidła religijne, sceny rodzajowe i portrety. Był wnikliwym obserwatorem zjawisk atmosferycznych i świetlnych. Jego niektóre prace zostały wydane w formie widokówek. O kolejnych dziełach Paula Linke'go i C. E. Morgensterna reprodukowanych w formie widokówek informował na swoich łamach „Wanderem” oficjalne pismo RGW, jak również inne lokalne czasopisma. Było to swoiste wydarzenie artystyczne. Uczniem C. E. Morgensterna był Fridrich Iwan, który urodził się w roku 1889 w Kamiennej Górze malarz, pejzażysta, grafik. W latach 1903/1908 studiował we wrocławskiej Szkole Sztuki u C. E. Morgnesterna, zaś techniki graficzne poznawał pod okiem Hansa Meyera w Berlinie. W roku 1921 zamieszkał w Karpaczu, a trzy lata później przeniósł się do Jeleniej Góry. Wydawnictwo Maxa Leipelta wydała kilkadziesiąt jego grafik w kilku bardzo popularnych seriach widokówkowych, a firma Fritza Spingera z Cunnersdorfu /obecnie dzielnica Jeleniej Góry/ wydała w roku 1923 reprodukcje malarstwa Friedricha Iwana oraz grafik Ericha Fuchsa.

Popyt na artystyczne widokówki był na tyle duży, że działające na lokalnym rynku firmy zamawiały odpowiednie dzieła u innych artystów. Reprodukował malarskie wizje gór między innymi: Paul Aust, Hermann Hendrich, Moritz'a von Schwind, F. Hartmann, Gotthard Hirsch, F. A. Schmidt, H. G. unther i wielu innych. Wydawaniem artystycznych widokówek zajmowały się nie tylko wyspecjalizowane firmy wydawnicze, ale również właściciele karkonoskiej bazy turystycznej. W celu reklamy prowadzonego przez siebie schroniska zamawiali oni, u bardziej lub mniej znanych twórców, artystyczne przedstawienie nie tylko samego schroniska, ale również malarskie pejzaże najbliższych okolic.